

GLOBAL KOMPANIYALARDA BARQAROR RIVOJLANISH VA KORPORATIV IJTIMOY MAS'ULIYAT: INTEGRATSIYALASH VA BOSHQARISH.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasi xuzuridagi Biznes va Tadbirkorlik
Oliy maktabi magistiri **Turdimov Muzaffar Tolliboyevich**
I.f.n professor **Suyunov Dilmurod Xolmurodovich**

Annotatsiya: Mazkur ilmiy tezis global kompaniyalarda barqaror rivojlanish tamoyillari va korporativ ijtimoiy mas'uliyatni (KIM) integratsiyalash va boshqarish jarayonlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Unda KIMni tashkilotning strategik maqsadlariga mos ravishda uyg'unlashtirish orqali iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy mas'uliyatni amalga oshirishning ahamiyati ko'rsatib berilgan.

Ishda barqaror rivojlanishning xalqaro standartlari va KIMning asosiy yo'nalishlari o'rganilgan hamda global kompaniyalar tajribasi asosida ularni amalga oshirishda samarali boshqaruv vositalari tahlil qilingan. Annotatsiyada global kompaniyalar uchun KIMning iqtisodiy samaradorlikka va jamiyat bilan o'zaro hamkorlikka ta'siri ham ko'rib chiqilgan. Tezisdagi zamonaviy boshqaruv usullari, innovatsion yondashuvlar va xalqaro amaliyot asosida barqaror rivojlanish bilan KIMni integratsiyalashning muvaffaqiyatli modellari taklif etiladi.

Tadqiqot natijalari barqaror rivojlanish va KIM tamoyillarini birlashtirish orqali kompaniyaning global raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan ilmiy va amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: Barqaror rivojlanish, korporativ ijtimoiy mas'uliyat (KIM), global kompaniyalar, integratsiyalash, boshqaruv, iqtisodiy samaradorlik, ekologik mas'uliyat, ijtimoiy mas'uliyat, strategik maqsadlar, xalqaro standartlar, innovatsion yondashuvlar.

Kirish

Hozirgi zamon globallashtirish sharoitida kompaniyalar uchun faqat moliyaviy samaradorlikka erishish yetarli emas. Ijtimoiy mas'uliyatli bo'lish va ekologik barqarorlikni ta'minlash ularning global maydondagi obro'sini oshiradi. Shu bois barqaror rivojlanish tamoyillari va korporativ ijtimoiy mas'uliyat (KIM)ni birlashtirish masalasi bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biriga aylangan.

Barqaror rivojlanish uchun asosiy o'lchovga asoslanadi: iqtisodiy barqarorlik, ijtimoiy mas'uliyat va ekologik muvozanat. Ushbu tamoyillarni kompaniyaning strategik

maqsadlariga uyg'unlashtirish orqali nafaqat iqtisodiy samaradorlik, balki ijtimoiy va ekologik sohalarda ham yuqori natijalarga erishish mumkin. Masalan, global kompaniyalardan biri bo'lgan **Unilever** ijtimoiy mas'uliyatli faoliyati orqali nafaqat brend sodiqligini oshirishga, balki ekologik izini kamaytirishga ham muvaffaq bo'ldi. Bu kompaniyaning daromadlarini oshirish bilan birga, jahon bozorida ijobiy imidjga ega bo'lishini ta'minladi.

Global tajriba shuni ko'rsatadiki, barqaror rivojlanish va KIMni boshqarish uchun bir qator strategik yondashuvlar zarur. Birinchidan, kompaniyalar xalqaro standartlar asosida ijtimoiy mas'uliyatni amalga oshirishi lozim. Masalan, **ISO 26000** standarti KIMning samarali boshqaruviga doir aniq ko'rsatmalar beradi. Ikkinchidan, kompaniyalar innovatsion texnologiyalarni qo'llash orqali ekologik zararlarni kamaytirishi kerak. Bu nafaqat kompaniyaning xarajatlarini qisqartiradi, balki ekologik mas'uliyatni ta'minlaydi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, barqaror rivojlanish va KIMni muvaffaqiyatli integratsiyalash uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish kerak:

1. KIMni korporativ strategiyaning ajralmas qismi sifatida belgilash.
2. Jamiyat bilan o'zaro ishonchli munosabatlarni shakllantirish orqali uzoq muddatli hamkorlikni ta'minlash.
3. Atrof-muhitni muhofaza qilish va resurslardan oqilona foydalanishga doir qat'iy me'yorlarni joriy etish.

Xulosa qilib aytganda, global kompaniyalar faqat daromad olishga emas, balki jamiyat va atrof-muhit oldidagi mas'uliyatlarini chuqur anglashga harakat qilishi zarur. Zero, barqaror rivojlanish va KIMni samarali boshqarish kompaniyalarni global bozorning ishonchli ishtirokchisiga aylantiradi. Bu nafaqat bugungi kun, balki kelajak uchun ham muvaffaqiyat kaliti bo'lib xizmat qiladi.

Barqaror rivojlanishning zamonaviy yondashuvlari kompaniyalar uchun faqatgina ijtimoiy mas'uliyatni bajarish bilan cheklanmasdan, ularni uzoq muddatli strategik maqsadlari bilan ham uyg'unlashtirishni talab qiladi. Shu bilan birga, barqaror rivojlanishning samarali amalga oshirilishi jamiyat, atrof-muhit va biznes o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Global miqyosda barqaror rivojlanishning eng yaxshi namunalaridan biri sifatida **Tesla Inc.** kompaniyasini ko'rsatish mumkin. Tesla o'zining innovatsion elektr avtomobillari orqali nafaqat iqtisodiy samaradorlikka erishdi, balki atrof-muhitga yetkaziladigan zararlarni sezilarli darajada kamaytirdi. Kompaniya "nol uglerod izlari" strategiyasi orqali barqaror rivojlanish tamoyillarini o'z faoliyatiga muvaffaqiyatli integratsiya

qildi. Bu nafaqat ekologik masalalarni hal qilishda, balki global mijozlar ishonchini qozonishda ham asosiy omil bo'ldi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, KIMni samarali amalga oshiradigan kompaniyalar bozorda raqobatbardoshlikni oshirishda ustunlikka ega bo'ladi. Bu, birinchidan, jamiyatning kompaniyaga bo'lgan ishonchini oshiradi; ikkinchidan, investitsiyalarni jalb qilishni osonlashtiradi; uchinchidan, iste'molchilarning barqaror mahsulot va xizmatlarga talabini qondirish orqali daromadlar ortishini ta'minlaydi.

Masalan, **Patagonia** kompaniyasi ijtimoiy va ekologik mas'uliyatni o'zining biznes strategiyasiga chuqur singdirgan. Kompaniya ishlab chiqarishda qayta ishlanadigan materiallardan foydalanish va xodimlar uchun qulay sharoitlar yaratish orqali nafaqat ekologik zararlarni kamaytirdi, balki mijozlar sodiqligini oshirdi. Bu esa kompaniyaning moliyaviy ko'rsatkichlarini mustahkamlashga olib keldi.

KIMni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun innovatsion boshqaruv usullarini joriy etish muhim ahamiyatga ega. Masalan, raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali korporativ mas'uliyatni monitoring qilish va samaradorlikni oshirish mumkin. Bunda blokcheyn texnologiyalaridan foydalanish mahsulot zanjirining shaffofligini ta'minlash va mijozlarga ekologik xavfsiz mahsulotlar yetkazib berishda muhim rol o'ynaydi.

Bundan tashqari, kompaniyalar atrof-muhitni muhofaza qilishga doir xalqaro loyihalarda faol ishtirok etib, o'zining global mas'uliyatini namoyon etmoqda. Masalan, **Microsoft** kompaniyasi 2030-yilgacha uglerod izini to'liq bartaraf etishni maqsad qilgan strategik rejani ishlab chiqdi va bu yo'nalishda millionlab dollar mablag' ajratdi. Bu kabi yondashuv nafaqat kompaniyaning xalqaro obro'sini oshirdi, balki uning ekologik mas'uliyatini ham tasdiqladi.

Barqaror rivojlanish va KIMni integratsiyalash – bu global kompaniyalarning uzoq muddatli muvaffaqiyatiga olib boradigan asosiy strategik yondashuvdir. Buni samarali amalga oshirish uchun quyidagi chora-tadbirlar muhim hisoblanadi:

1. Kompaniyalarning korporativ strategiyasida ijtimoiy va ekologik mas'uliyatni asosiy yo'nalish sifatida belgilash.
2. Xalqaro standartlar asosida samarali monitoring va hisobot tizimlarini joriy etish.
3. Barqaror texnologiyalar va innovatsion boshqaruv usullaridan foydalanish.
4. Jamiyat va iste'molchilar bilan o'zaro ishonchli munosabatlarni rivojlantirish.

Barqaror rivojlanish va KIMning muvaffaqiyatli integratsiyasi kompaniyaga nafaqat iqtisodiy foyda, balki global obro', jamiyat ishonchi va ekologik barqarorlikni ham taqdim etadi. Shu bois global kompaniyalar bu jarayonni o'z faoliyatlarining ajralmas

qismiga aylantirishlari lozim. Faqat shunday yondashuv bilan kompaniyalar kelajak avlodlar uchun sog‘lom muhit yaratishda o‘z ulushlarini qo‘shishlari mumkin.

Xulosa

Barqaror rivojlanish va korporativ ijtimoiy mas‘uliyat (KIM)ni integratsiyalash global kompaniyalar uchun strategik ahamiyatga ega bo‘lib, bu yondashuv nafaqat iqtisodiy barqarorlikni, balki jamiyat va atrof-muhit oldidagi mas‘uliyatni ham ta‘minlash imkonini beradi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, kompaniyalar KIMni o‘z strategik maqsadlariga uyg‘unlashtirish orqali uzoq muddatli raqobatbardoshlik va ijtimoiy ishonchga erishadi.

Global kompaniyalar tajribasi shuni tasdiqlaydiki, KIMning muvaffaqiyatli boshqaruvi uchun xalqaro standartlarga amal qilish, innovatsion texnologiyalarni qo‘llash va shaffof boshqaruv tizimini joriy etish muhim ahamiyatga ega. Atrof-muhitni muhofaza qilish, ijtimoiy mas‘uliyatni ta‘minlash va xodimlar manfaatlarini himoya qilish kabi tamoyillar kompaniyaning global miqyosdagi imidjini mustahkamlashda hal qiluvchi omillar bo‘lib xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqot asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

- Barqaror rivojlanish va KIMni integratsiyalash kompaniyaning iqtisodiy samaradorligini oshiradi va uzoq muddatli foyda keltiradi.
- Innovatsion texnologiyalar va raqamli boshqaruv usullaridan foydalanish KIMni samarali amalga oshirishda yangi imkoniyatlar yaratadi.
- Jamiyat bilan o‘zaro ishonchli munosabatlarni shakllantirish orqali kompaniya o‘zining ijtimoiy mas‘uliyatini amalda namoyon etadi.

Shunday qilib, global kompaniyalar barqaror rivojlanish tamoyillarini amalga oshirish orqali nafaqat o‘z moliyaviy ko‘rsatkichlarini yaxshilaydi, balki global muammolarni hal qilishda yetakchi o‘rinni egallaydi. Bu esa kompaniyaning nafaqat bugungi kun, balki kelajak avlodlar uchun ham mas‘uliyatli qarashini aks ettiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Carroll, A. B., & Shabana, K. M. (2010). The Business Case for Corporate Social Responsibility: A Review of Concepts, Research and Practice. *International Journal of Management Reviews*, 12(1), 85–105.
2. Elkington, J. (1998). *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*. Oxford: Capstone Publishing.
3. Porter, M. E., & Kramer, M. R. (2011). Creating Shared Value. *Harvard Business Review*, 89(1/2), 62–77.
4. United Nations (2015). *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: United Nations.

5. ISO (2010). ISO 26000: Guidance on Social Responsibility. Geneva: International Organization for Standardization.
6. GRI (Global Reporting Initiative) (2021). Sustainability Reporting Standards. Available at: www.globalreporting.org
7. Tesla Inc. (2023). *Impact Report*. Available at: www.tesla.com
8. Patagonia (2023). Environmental and Social Initiatives. Available at: www.patagonia.com
9. Microsoft (2022). *Sustainability Report: Towards a Carbon Negative Future*. Available at: www.microsoft.com
10. Friedman, M. (1970). The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits. *The New York Times Magazine*.
11. OECD (2022). Corporate Governance and Sustainability: Policy Challenges. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
12. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori (2022). O‘zbekiston iqtisodiyotida barqaror rivojlanishni ta‘minlash bo‘yicha chora-tadbirlar. *O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to‘plami*.
13. Ashrafi, M., Adams, M., Walker, T. R., & Magnan, G. M. (2018). How Corporate Social Responsibility Can Be Integrated into Corporate Sustainability: A Theoretical Review of Their Relationships. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 25(8), 672–682.
14. O‘zbekiston Respublikasi Davlat Statistika Qo‘mitasi (2023). Korporativ mas‘uliyat va barqaror rivojlanish bo‘yicha hisobotlar.